

Mahir Çayan'ın, Tarih Tezi; Emperyalizmin Bunalım Dönemleri 1. 2. 3. Ve Yeni Dönem..

Emperyalizmin III. Bunalım dönemi denilen bu dönemde, emperyalist ilişki ve çelişkiler biçim olarak iki temel cephede değişikliğe uğramıştır.

1) Emperyalistlerarası rekabetin (uzlaşmaz çelişkilerin) emperyalistlerarası yeniden paylaşım savaşına yol açması imkanı ortadan kalkmıştır.

2) Emperyalist işgalin biçimi değişmiştir. (Bugün dünyada tam sömürge tipi ülke hemen hemen kalmamış gibidir. Açık işgal yerini gizli işgale bırakmıştır.)

Mahir Çayan

Partimiz, emperyalizmin gelişim seyrini üstüste yığılan olaylar dizisi olarak görme sağlığına düşmemiş, sistemin temel belirleyici öğelerinin sürekli biçimde çelişkiler biriktirip, büyük kırılmalara uğrayarak ve bu kırılmalar sonucu kendini yeniden organize ederek geliştiğini tespit etmiştir. Partimiz, bu kırılma ve kurma süreçlerinin her birini emperyalizmin genel bunalımının bir dönemi olarak tanımlamıştır.

Partimiz bu perspektiften hareketle, emperyalizm çağının gelişim seyrinin üç tarihsel döneme (bunalım dönemine) ayrıldığını tespit etmiştir.

Bu tarihsel dönemler emperyalizmin 1., 2., 3. bunalım dönemleri olarak tanımlanmıştır.

EMPERYALİZMİN III. BUNALIM DÖNEMİ

Amerikan emperyalizmi, II. Yeniden paylaşım savaşından en az yıpranmış ve en çok kârlar sağlamış emperyalist ülke olarak çıktı. Geçmiş dönemlerle

kıyaslanmayacak seviyede yaptığı sermaye ihraç ve transferleri ile öteki emperyalist-kapitalist ülke ekonomilerini hegemonyası altına aldı. Halk savaşlarına ve de sosyalist bloka karşı, emperyalist blokun jandarmalığını üstlendi. Dünya kapitalist blokunun, bu dönemde, Amerikan İmparatorluğuna dönüştüğünü söylemek herhalde yanlış olmayacaktır. (Kapitalist dünya üretiminin 2/5'ini USA yapmaktadır.)

Emperyalizmin III. Bunalım dönemi denilen bu dönemde, emperyalist ilişki ve çelişkiler biçim olarak iki temel cephede değişikliğe uğramıştır.

1) Emperyalistlerarası rekabetin (uzlaşmaz çelişkilerin) emperyalistlerarası yeniden paylaşım savaşına yol açması imkanı ortadan kalkmıştır.

2) Emperyalist işgalin biçimi değişmiştir. (Bugün dünyada tam sömürge tipi ülke hemen hemen kalmamış gibidir. Açık işgal yerini gizli işgale bırakmıştır.)

II. Yeniden paylaşım savaşından sonra dünya, burjuva araştırmacılarının "II. sanayi devrimi", Marksist araştırmacıların ise, "bilim ve teknik devrim" çağı dedikleri bir çağa girmiştir.

"İnsanlığın atom enerjisini kullanmasına, evrenin fethine, kimyanın gelişmesine, üretimin otomatikleştirilmesi ve bilimle tekniğin diğer muazzam başarılarına bağlı olan bir bilimsel ve teknik devrim çağına girdiğinden bugün kimsenin şüphesi yoktur."

Dünya sosyalist blokunun dev gelişmesinin yanında, emperyalizm özellikle Yankee emperyalizmi, bilimsel teknik ve keşifleri kullanarak, üretimi belli ölçülerde artırarak, nükleer vurucu kuvvetleri ile -dünya sosyalist bloku da bu güçlere sahiptir- dünyayı yok edecek bir seviyeye gelmiştir. (2)

(Bu "bilimsel ve teknik devrim" burjuva iktisatçılarının düz mantığına göre, kapitalizmin bunalımına ilaç olmuştur. Oysa durum tam tersinedir. "Bilimsel ve teknik devrim" kapitalist rejimin özündeki mevcut çelişkileri görülmedik seviyeye çıkartarak, kapitalist ilişkiler çerçevesini çatırdatmaktadır. Üretimin artan yoğunlaşması, sermayenin temerküzü, özel tekellerle devlet tekellerinin iç içe girmesi, anormal bir talep yetersizliği korkunç bir kaos yaratmıştır.)

Bir yandan sermayenin korkunç bir seviyede yoğunlaşması ve temerküz etmesi, öteki taraftan dünyanın 1/3'ünün kapitalist sömürünün dışına çıkması, kapitalizm için metropolün dışında pazarların korkunç derecede daralması sonucunu doğurmuştur.

İşte kapitalizmin bunalımını had safhaya çıkaran, onun kudurmuş ve azgın bir güç haline gelmesinin nedeni budur. Bu emperyalistlerarası çelişkileri korkunç seviyede keskinleştirip, derinleştirmiştir.

"Kapitalist ekonominin gelişme ritmi, kapitalist pazarın durumu ile belirlenmiştir."

Nükleer vurucu güçlerin dünya çapında erişmiş olduğu seviye ve de esas tayin edici olarak da, dev dünya sosyalist blokunun varlığı, emperyalistlerarası had safhaya ulaşmış olan uzlaşmaz çelişkilerin ekonomik plandan, askeri plana sıçramasına engel olmaktadır. Bir yandan çelişkiler keskinleşip derinleşirken, öte yandan da entegrasyona gidilmektedir.

Emperyalistlerarası uzlaşmaz çelişkilerin had safhaya çıkması, ancak bu çelişkileri yeniden paylaşım savaşı ile geçici olarak çözümleyememeleri ve zorunlu olarak entegrasyona gitmeleri kapitalizmin krizinin en öldürücü aşamayı yaşaması demektir.

Bugün Yankee emperyalizmi tam bir kriz içindedir.

Oysa II. yeniden paylaşım savaşını takip eden yıllarda, Avrupa'lı ve Japon dostlarını, tam bir ekonomik kontrol altına almış olan Yankee emperyalizmi, uzun bir süre ekonomisinin "istikrar"ını devam ettirebilmiş ve uzun süre kendi ekonomik ve politik taleplerini onlara dikte ettirmiştir. Kapitalist dünyada dolar değişmez birim olarak kalmıştır.

Ancak kapitalizmin dengesiz gelişme kanunu bu süre içinde işlemiş ve Avrupa ve de Japon emperyalizmi Amerikan hegemonyasını tehdit eder duruma gelmiştir. Amerikan ekonomisi -işleyen kapitalizmin kanunlarıyla- son on yıldır tam bir kriz içine girmiş ve son yıllarda bu krizi had safhaya gelmiştir.

Amerikan ekonomisindeki kriz o derece artmıştır ki, Yankeeler efsanevi dolarının dokunulmazlığını istemeye istemeye -iki yıl geciktirerek- bozmuşlardır. Amerika dolarını 1969'da devalüe etmesi gerekirken, iki yıl dostlarını zorlamış fakat bazı tavizlerin dışında olumlu sonuç alamamış ve 1971'de devalüe etmiştir.

Eğer, III. Bunalım döneminin belirttiğimiz özelliği olmasaydı, Yankeeler dostlarının tavizleri ile yetinmeyip, pazar sorununu halletmek için, işi silahla çözmek yolunu tercih ederlerdi. (Böylece bir taşla iki kuş vurmuş olurlardı. çünkü aynı zamanda savaş, kapitalizmin talep yetersizliği hastalığının bir ilacıdır.)

Ancak dünya sosyalist blokunun varlığı ve de tekniğin ulaşmış olduğu dev gelişme seviyesi bu tip politikanın aynı zamanda kendi sonu demek olduğunu da hatırlatmaktadır. (Metropollerde ve sömürgelerdeki emekçi sınıflar arasında sosyalizmin bu dönemde kazandığı olağanüstü prestij de dikkate alınması gerekir. Bu faktör de son derece önemlidir.)

Bu dönemde emperyalizmin iç ve dış pazarlarının son derece daralması, buna karşılık sorunun yeniden paylaşım savaşı ile çözümlenememesi karşısında, genel olarak emperyalizm, özel olarak da Yankee emperyalizmi içte ve dışta iki metoda başvurmuştur. İçte ekonomisini askerileştirmiş, dışta ise, eski sömürgecilik

metoduna ilaveten yeni-sömürgeciliğe başlamıştır.

Bilindiği gibi iç pazar emekçilerin ferdi tüketimini artırmakla mümkündür. Ancak çalışan nüfusun gerçek gelirlerinde esaslı yükselmelerle iç pazar genişleyebilir. Fakat bu kapitalizmin tabiatına aykırıdır. Artan kârlar peşinde koşmak tekellerin öz tabiatıdır. Sermayenin yoğunlaşp, temerküzü, kapitalist toplumda işçi ve emekçi sınıfların gerçek gelirlerinin azalması sonucunu doğurmaktadır. 1952'den itibaren, Amerikan proletaryasının gerçek geliri, sürekli olarak düşmüştür. İç pazarın daralması karşısında, talep yetersizliğine Yankeelerin bulduğu formül, ekonominin daha fazla askerileştirilmesi formülüdür. (3) (Bu formülün de kapitalizmi kurtaramayacağını hayat bugün ortaya koymuştur).

Sermayenin olağanüstü yoğunlaşması ve temerküzü, tekelci kapitalizmi, gerçek anlamı ile tekelci devlet kapitalizmine dönüştürmüştür. (4) Bu da tekellerin gücüyle, devletin gücünün iç içe girmesi, tek bir mekanizma haline dönüşmesi demektir. (Tekelci devlet kapitalizmi aşamasını bilindiği gibi Lenin, sosyalizme geçişin maddi şartlarının en olgunlaştığı aşama olarak nitelemektedir. Yani kapitalizmin uzlaşmaz çelişkileri en had safhadadır.)

Ekonomisini olağanüstü derecede militarize etmiş olan Yankee emperyalizmi, bu durumun doğal sonucu olarak, dünya çapında saldırganlığını, kudurganlığını korkunç bir seviyede artırmış,

Pentagon bir yandan CIA'nın komploları ile sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde temsili demokrasileri bile rafa kaldırtarak, militarist rejimlerin kurulmasını sağlarken, öte yandan, milli kurtuluş savaşlarının yürütüldüğü ülkeleri cehenneme çevirmek için bütün güçlerini seferber etmiştir.

Emperyalizmin stratejik planda çökerken, taktik planda gücünü ve saldırısını artırması esprisi budur.

"Bilimsel ve teknik devrim" çağında, uluslararası kapitalizm pazar darlığından dolayı, korkunç seviyeye gelmiş olan krizini geçici olarak gidermek amacıyla, dışta, eski sömürme metodlarında değişiklikler yapmıştır dedik. (Bu, eski metodlarını terkettiği anlamında yorumlanmamalıdır. Bugün, her iki biçim birlikte işlemektedir. Ancak ağırlık yeni biçimlerindedir.)

Bizim pratiğimizi birinci dereceden ilgilendiren bu konu üzerinde etraflıca duralım.

I. ve II. genel bunalım dönemlerinde uluslararası kapitalizmin pazarları, III. Bunalım döneminde olduğu gibi iyice daralmış değildi. Daha önce belirttiğimiz gibi, teknoloji ve de sermayenin yoğunlaşp, temerküzü bu seviyede değildi. Bu yüzden uluslararası kapitalizm, sömürge ülkelere emtia ihracı ve nakit sermaye ihrac ve transferi ile pazar sorununu halledebiliyordu. Onun için dünya bu kadar

küçülmüş (pazarlar daralmış) ve de talep eksikliği bugünkü korkunç seviyeye gelmiş değildi.

Bu bakımdan emperyalizmin sömürge ülkelerde pazar genişletmesi diye bir sorunu yoktu. Mevcut yapı korunarak -tabi belli ölçülerde feodalizm çözümlenip, komprador-burjuvazi yaratılmıştı- feodalizmle ittifaka giren emperyalizm sömürsünü rahatlıkla sürdürebiliyordu.

Feodalizme karşı, feodal sopa ile sömürülen halkın, özellikle hemen hemen serf statüsünde olan köylülerin -çelişkiler çok keskin- spontane patlamalarını ve isyanlarını örgütleyen proleter devrimcilerin mücadelesini, komprador-burjuvazi-feodal mütegalibe yönetimi -zayıf merkezi otorite- engelleyemez duruma geldiği zaman -ki çoğu zaman pratikte böyle oldu- emperyalist işgal açık şeklini alıyordu. Zaten bu ülkelerde, emperyalist devletler, ticari işlerini güven altında tutmak, öteki emperyalist ülkelerin kendi pazarlarına el atmalarını engellemek için, stratejik yerlerde, özellikle limanlarda ve ana haberleşme merkezlerinde askerlerini bulundurarak fiili kontrolü elinde tutmaktaydı. (Zaten ülkenin stratejik merkezlerinde emperyalizmin fiili durumu mevcuttu.)

III. Bunalım döneminde ise, emperyalistlerarası ilişkilerde değişiklikler olmuştur. İkinci olarak, metropollerde sermayenin had safhaya varan yoğunlaşması ve temerküzünün oluşturduğu, "talep yetersizliği" ve de özellikle II. yeniden paylaşım savaşından sonralarını kaplayan anti-emperyalist ve millici akımlar, zorunlu olarak emperyalizmin sömürü metodunda değişiklikler yapmıştır.

Bu değişiklikler emperyalizmin çirkin yüzünün saklanması ve de sömürge ülkelerde pazar genişletilmesini amaçlayan yeni-sömürgecilik metodlarıdır.

Yeni-sömürgeci metodların temelinde, emperyalist tekellerin aç gözlü sömürü politikasına cevap verecek şekilde, sömürge ülkelerde meta pazarının genişletilmesi, "yukardan aşağıya kapitalizmin" bu ülkelerde hakim üretim biçimi olması, merkezi güçlü otoritenin egemen olması sonucunu doğurmuştur.

"Yukardan aşağıya demokratik devrim" belli ölçülerde gerçekleştirilmiş; üst yapıda feodal ilişkiler genellikle muhafaza edilirken (emeğin feodal sömürüsü sürdürülüp, feodal ideolojiler muhafaza edilirken) alt yapıda kapitalizm egemen unsur haline gelmiştir (pazar için üretim).

Bu da, bu ülkelerde, hafif ve orta sanayinin kurulması ve de yerli tekelci burjuvazinin (emperyalizmin en gözde müttefiki olarak) oluşması ve gelişmesi demektir. Ancak gelişen yerli-tekelci burjuvazi, iç dinamik değil, emperyalizmle baştan bütünleşmiş olarak gelişmiştir. Böylece I. ve II. genel bunalım dönemlerinde bu ülkeler için dışsal bir olgu olan emperyalizm bu dönemde aynı zamanda içsel bir olgu haline gelmiştir. (5) (Gizli işgal esprisi)

Emperyalizmin, yukarda bahsettiğimiz sonucu doğuran yeni-sömürgecilik metodunu çok kısa özetleyelim.

Yankee emperyalizmi, özellikle 1946'dan sonra, yenisömürgecilik metodunu geliştirdi. Ve bu yeni-sömürgecilik politikasını, Truman, Marshall Doktrinleri ve askeri paktlarla, ikili anlaşmalarla tezgahladı.

Bu politikanın esası, daha az masrafla, daha geniş pazar imkanı sağlayan, daha sistemli ve ulusal savaflara yol açmayacak, daha üst seviyeye çıkmış emperyalizmin problemlerini daha fazla tatmin etmeye dayanmaktadır. En temel metodu, sermaye ihrac ve transferinin terkiibindeki değişikliktir. Sermayenin 5-6 elemanı arasında yeni bir oran yaratılmıştır.

Şöyle ki, savaş öncesi nakit sermaye ihracı, sermayenin isim, patent hakkı, yedek parça, teknik bilgi, teknik eleman, vs. gibi diğer elemanlarına kıyasla çok daha fazla yer tutarken, savaş sonrası dönemde özellikle 1960'dan sonra bu işleyiş tersine dönmüş, nakit sermaye ihracının dışındaki sermayenin yukarda özetlediğimiz elemanları ağırlık kazanmıştır.

Bugün geri-bıraktırlmış ülkelerde, yabancı nakit sermaye oranının yerli nakit sermayeye oranla çok az olduğu fakat mutlak dışa bağımlı birçok sanayi kuruluşu mevcuttur. (Örneğin oto sanayi) Birkaç yüzde yüz dışa bağımlı temel sanayi tesisi kurulmakta ve bunlara bağımlı olmaya mahkum hafif ve orta sanayi belli ölçülerde geliştirilmektedir. (6) (Bu sanayi kuruluşlarının temelinde ise, yabancı sermayenin nakit sermaye dışında kalan elemanları yatmaktadır.)

Kısaca özetlediğimiz bu yeni-sömürgecilik metodu, bir yandan emperyalizmin ülkeye iyice yerleşmesi (yani emperyalizmin sadece dışsal bir olgu değil aynı zamanda içsel bir olgu haline gelmesi) sonucunu doğururken, öte yandan geri-bıraktırlmış ülkelerde, geçmiş dönemlere kıyasla, izafi olarak -feodalizmin etkin olduğu, eski sömürgecilik dönemine kıyasla- belli ölçülerde pazarın genişlemesine paralel olarak toplumsal üretim ve nispi refahı artırmıştır.

Bunun sonucu olarak, geri-bıraktırlmış ülke içindeki çelişkiler görünüşte yumuşamış (feodal döneme kıyasla) halk kitlelerinin düzene karşı tepkisi ile oligarşi arasında suni bir denge kurulmuştur.

Emperyalist işgal gizlendiği için -emperyalizm aynı zamanda içsel bir olgu haline geldiği için- halk kitlelerinin milliyetçi tepkileri, gavura alerjisi nötralize olmuştur. Merkezi devlet aygıtı, geçmiş döneme kıyasla çok güçlenmiş ve ittifak projeleri, ikili anlaşmalar, askeri pakt ilişkileri ile oligarşik devlet cihazı, devrimci iç savaş dikkate alınarak militarize edilmiştir. (Emperyalist yardımların 3/4'ü askeri yardımlardan oluşmaktadır).

Ülke içinde pazarın genişlemesine paralel olarak şehirleşme, haberleşme ve

ulaşım çok gelişmiş ve ülkeyi aç gibi sarmıştır. Eski dönemlerdeki halkın üzerindeki zayıf feodal denetim -emperyalizmin fiili durumu bütün ülke çapında değil ticari merkezlerde ve ana haberleşme yerlerindeydi- yerini, çok daha güçlü oligarşik devlet otoritesine bırakmıştır. Oligarşik devletin ordusu, polisi ve de her şit pasifikasyon ve propaganda araçları ülkenin her köşesinde egemenliğini kurmuştur.

Bütün bunlara, I. ve II. genel bunalım dnemlerindekiyle kıyaslanmayacak şekilde, bu ülkelerde emperyalizmin ve oligarşinin propaganda araçlarını korkunç seviyeye getirmesini, pasifikasyon yöntemlerini geliştirmesini ve geçmiş dönemlerde milli kurtuluş savaşlarından edindiği tecrübeleri ilave etmek gerekir. Artık geri-bıraktırılmış ülkelerdeki oligarşik devlet aygıtı, mevcut üretim ilişkilerini -buna ülkedeki kapitalizm i dinamikle gelişmediği için, emperyalist üretim ilişkileri demek yanlış olmayacaktır- uzun bir süre koruyabilecek seviyeye gelmiş, bu ülkelerdeki halk kitlelerinin özellikle geniş emekçi yığınlarının tepkileri pasifize edilerek, bu tepkiler ile oligarşi arasında suni bir denge kurulmuştur. (Bu durum, pasifizmin, revizyonizmin bu ülkelerdeki maddi dayanağını teşkil etmektedir.)

Bunalım Dönemleri ve Emperyalist Hiyerarşi, Hegemonya Mücadelesi, Savaş, Teknolojik Gelişme ve Devrimci Hareket

Kapitalizm her ülkede, o ülkenin tarihsel birikimine ve toplumsal koşullarına bağlı olarak farklı yollar izleyerek ve farklı düzeylerde, yani eşitsiz gelişir. Eşitsiz gelişme, kapitalist dünya sisteminde farklı güçlere sahip ülkelerin hiyerarşik bir düzen içinde yer almaları sonucunu doğurur. Bu hiyerarşik düzeni uluslararası işbölümü olarak da tanımlıyoruz. Öte yandan, bu hiyerarşi durağan ve kesin değildir. Tersine dinamikdir, eşitsiz gelişmenin, sürekli yenilenme ve değişme yönündeki etkilerinin basıncı altındadır.

Sermaye birikiminde, yeni teknolojilerin üretiminde ve kullanımında, yeni pazarlar elde etmede, askeri ve siyasal alanda gücünü büyütmede ilerleme gösteremeyen, rakiplerini yenemeyen ülkeler kaçınılmaz biçimde hiyerarşinin alt basamaklarına itilirler. Hiyerarşi piramidinin alt basamaklarında bulunan emperyalist güçler ve diğer ülkeler ile üst basamaklarında bulunanlar arasında sürekli bir rekabet ve çatışma sözkonusudur.

Hiyerarşi piramidinin en tepesinde bulunan ülke ya da ülkeler sisteminin egemen (hegemon) gücüdür. Hegemon ülke(ler) en güçlü ekonomiye, askeri, siyasal güce, kültürel ve sosyal etkinliğe sahip, sistemin bütünü için genel düzenlemeleri yapabilecek konumda olan emperyalist ülke(ler)dir. Hegemon ülke(ler) olmak pek çok avantaj sağlar. Dünya çapında üretilen artı-değerin aslan payını hegemon ülke(ler) alır, sistemin olanaklarından en fazla hegemon ülke yararlanır. Öte yandan, oluşmuş olan hiyerarşik düzenin sürdürülmesi için gerekli olan pek çok külfeti de hegemon ülke(ler) üstlenirler.

Kapitalizmin emperyalizm aşamasında hegemonya savaşı ve hiyerarşide değişim yönündeki dinamikler olağanüstü düzeyde artar. Emperyalizm, kapitalizmin genel bunalımı demektir. Tek tek emperyalist ülkeler, tekeller, tekeli gruplar sıklaşan ve uzayan devresel iktisadi bunalımlardan çıkışı ve siyasal, askeri güçlerini ve nüfuz alanlarını büyütme, kar oranlarını yükseltmek için sürekli derinleşen amansız bir rekabet içindedirler. Derinleşen rekabet süreci içinde pek çok çatışma ögesini biriktirir, bir bütün olarak sistemin çelişkileri derinleşir, yoğunlaşır ve yaygınlaşır. Bu süreç, mevcut statükoları, hiyerarşiyi, hegemonya tarzını-sistemini sürdürmek olanaksız hale gelinceye değin gelişir.

Hiyerarşinin tepesinde bulunan hegemon ülke(ler) konumlarını sürdürürebilmek, meydan okuyan rakip ülke(ler) ise onun yerini almak için, sistemin tıkanmış ve kriz içindeki sömürü modelini yeniden biçimlendirmek, pazarları yeniden paylaşmak, siyasal ve askeri güç ilişkilerini yeniden düzenlemek amacıyla hamleler geliştirirler.

Emperyalist güçlerin hegemonik güç olma savaşımında en önemli mücadele alanlarından biri; kapitalist sistemin o süreçteki sömürü modelini kapitalizmin genişletilmiş yeniden üretimine büyük hız kazandıracak ve kar oranlarında düşüşü engelleyecek, ciddi bir yükseliş sağlayacak tarzda değiştirmek ve bu temelde oluşturulacak yeni sömürü modelini sistemin bütününe egemen kılma mücadelesidir. Bu noktada, yeni teknolojik gelişmeler ve bunlar temelinde geliştirilen yeni sanayi sektörleri sağladıkları yüksek kar oranları ve sömürü modelinin bütününde yarattıkları değişimlerle, yeni sömürü modelinin oluşumunda sürükleyici rol oynayabilmektedirler. Bu nedenle, eski sömürü modelinden yeni sömürü modeline geçiş bu teknolojik gelişmeler ve ürünleriyle simgeleştirilebilmektedir (günümüzde bilişim çağı, bilgisayar çağı vb. deniyor). Bu türden teknolojik gelişmeler yapmak, üretim sektörlerine öncülük edebilmek ve sistemin derinleşen çelişkilerini geçici olarak çözebilecek yeni sömürü modelleri geliştirmek hegemon güç, olmak için zorunludur. Bunu yapabilen emperyalist ülkeler sistemin hiyerarşi piramidini hızla tırmanmakta, eğer zaten hegemon güç konumunda ise bu konumunu daha da sağlamlaştırmaktadır.

Hegemonya mücadelesinin bir diğer temel alanı emperyalistler arasındaki siyasal ve askeri alanlarda hegemon güç olma mücadelesidir.1945'lere değin, bu alandaki mücadelelerin derinleştiği dönemlerde temel mücadele aracı emperyalist savaşlar olmuştur. Savaşların bu mücadeledeki rolü çok boyutludur. Herşeyden önce, temel amaç rakip güçlerin askeri yollarla tasfiyesi ve egemen oldukları pazarların ele geçirilmesidir. Bu yoldan hegemonya alanını büyüten galip güç sadece pazar sorununa geçici olarak çözüm bulmakla kalmaz. Galip ülke(ler)in, savaşın kapsadığı ülkeler ve sonuçlarına bağlı olarak, sistem içindeki yeri ve rolü büyür. Sistemin düzenlenmesinde ve kontrolünde payı artar. Tek başına hegemon güç haline gelebilir. Öte yandan, savaşlar kapitalizmin genişletilmiş yeniden üretimi için muazzam bir zemin hazırlarlar. Savaş öncesinde birikmiş sivilere dönük mal stokları savaş sürecinde tüketilir, üretim askerleştirilir, emek sıkı biçimde disipline edilir. Savaş sırasında yaşanan yıkımlar sonucu mevcut sermayenin bir bölümü yok olur, değersizleşir, bir kısmı el değiştirir, merkezleşip yoğunlaşır. Savaşların ardından sivilere tüketime dönük büyük talepleri, yıkıma uğramış ülkelerin imarı, askeri ihtiyaçlara uyarlanmış sanayinin yeniden sivil ihtiyaçlara uyarlanması, vb. olgular birikmiş sermaye için yüksek kar oranları sağlayan olağanüstü büyük değerlenme alanları sağlar. Böylece savaşlar iktisadi, siyasal ve askeri çelişkiler için geçici ancak önemli bir rahatlama alanı yaratırlar, hegemonya krizlerinin geçici olarak çözülmesinde belirleyici roller oynarlar.

Emperyalist güçlerin hegemonya mücadelesinin bir başka temel alanı da işçi sınıfının, emekçi halkların ve sosyalist güçlerin, bir bütün olarak sisteme muhalif güçlerin mücadelesinin çeşitli yollardan bastırılması, etkisiz hale getirilmesi mücadelesidir. Dünya hegemonyası kurmaya çalışan emperyalist güçler için en önemli engellerden biri dünya halklarının mücadelesidir. Sınıfın iş sürecinde disipline edilmesi ve emeğin verimliliğinin yükseltilmesi, sendikal mücadelenin denetim altına alınıp, etkisizleştirilerek sisteme yedeklenmesinin yeni yollarının geliştirilmesi, devrimci örgütlerin ve varsa sosyalist ülkelerin tasfiyesi, sömürge, yarı-sömürge, yeni-sömürge halklarının kurtuluş mücadelelerinin bastırılması için yeni araç, yöntem, politika ve stratejiler geliştirilmesi ve uygulanması bu alandaki mücadelenin başlıca ögeleridir.

Özellikle 1945'ten 1990'lara değin, dünya sosyalist blokunun ve devrimci güçlerin emperyalist güç hiyerarşisini ve hegemonya alanlarını tehdit eden başlıca güçler olmaları nedeniyle, emperyalist güçlerin dünya hegemonyası mücadelesinin başlıca hedefi sosyalist ülkeler ve sömürge, yeni-sömürge ülkelerdeki devrimci güçler olmuştur. Buna bağlı olarak, emperyalist güçler arasındaki hegemonya mücadelesi, devrimci güçlere ve sosyalist ülkelere karşı yürütülen mücadeleye uygun tarzda biçimlenmiştir.

Emperyalist güçler arasındaki hegemonya mücadelesinin bu üç alanındaki çatışmalar belirli bir anda doruğa ulaşır ve mevcut işleyişte kırılma-değişme yaratır. Mücadeleyi yürüten taraflardan biri galip çıkar. Böylece hegemonik güç değişir, ya da aynı kalır, fakat her halükarda hegemonya sisteminde alt-üst oluş yaşanır. Yeni bir işleyiş modeli, yeni bir bunalım dönemi ortaya çıkar.

Kapitalizmin her ülkede eşitsiz gelişmesi, dünya kapitalist sisteminin hiyerarşik yapısı, hegemonik güç(ler)ün varlığı ve bununla rekabet halinde olan güçlerin çatışması, çatışmanın üç düzeyi-alanı olarak sömürü modelini yeniden düzenleme mücadelesi, savaşlar ve dünya halklarının mücadelesinin ve sosyalist hareketin ezilmesi... işte emperyalizmin bunalım dönemlerinin işleyiş modelini ve bir bunalım döneminden diğerine geçişini açıklayan ifade ettiğimiz her bunalım döneminde çelişkilerin birikmesi ve belli bir aşamada işleyiş modelinin bütünsel değişime-kırılmaya uğraması durumunun başlıca dinamikleri bu olgu ve süreçlerdir.